

Osmanlı'nın 700. kuruluş yıldönümünü anarken

Nejat Göyünç*

Osmanlı, Devlet-i Aliyye, Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye

1999 Türkiye'de ve dünyanın birçok ülkesinde Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun 700. yıldönümünü anma faaliyetlerinin alabildiğine sürüp gittiği bir yıl oldu. Osmanlılar ve Osmanlı Devleti, zaman zaman televizyon programlarındaki açık oturumların, üniversite ve bazı vakıf kuruluşlarının düzenledikleri ilmî seminerlerin ana konusunu teşkil etti. Bu tür toplantıların ülkemizde tarih şuurunun gelişmesine, geçmişin daha objektif değerlendirilmesine katkıda bulunduğu aşîkârdır. Bununla birlikte bu kutlamalar sırasında ortaya çıkan bir garip gerçek vardır, ki o da pek çok aydının daha devletin ismini dahi doğru dürüst bilmediğidir. Gerek popüler yayınlarda gerekse bilimsel çalışmalarda sıkça görülen bu âlimane cehâlet "Osmanlı" ve onun devleti "Devlet-i Aliyye", "Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye" isimleri üzerinde biraz durmanın gerekliliğini ortaya koymuştur.

1. **Osmanlı.** Bu isme ilkin Ahmedî'nin ünlü mesnevisi *İskendernâme*'nin içerisindeki (*Dâstan-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman* isimli manzum tarihinde rastlarız.¹ Bu eserin büyük bir kısmı Yıldırım Bayezid devrinde yazılmış, sonradan bizzat müellif tarafından ilâveler yapılmıştır. Ahmedî 815'te (1412-1413) ölmüştür. İsmail Ünver tarafından tıpkıbasımı yayımlanan yazmanın 7602-7605 numaralı beyitlerinde şöyle denilmektedir:

* Prof. Dr. Nejat Göyünç, Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü (Emekli).

1 Bu kıymetli eser ilkin uzun bir monografi ile birlikte Nihat Sami Banarlı tarafından *Ahmedî ve Dâstan-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman* adı ile yayımlandı (bk. *Türkiyat Mecmuası*, VI (1939), s. 49-176, metin s. 111-135 arasındadır). Daha sonra Çiftçiöğlu N(ihal) Atsız, *Osmanlı Tarihleri* (Türkiye Yayınevi, İstanbul 1949) dizisinin ilk kitabı olarak basıldı (s. 6-25). İsmail Ünver de Ahmedî'nin *İskendernâme* adlı manzum eserini yayımlarken *Dâstan*'ın da tıpkıbasımını neşretti (Ahmedî, *İskendernâme* [inceleme-tıpkıbasım], Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983, vr. 65b-68a, 7537-7869 arasındaki beyitler). Atsız neşrinde eserin adı *Dâstan-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman* şeklinde veriliyor. Ünver neşrinde tıpkıbasımda eserin ismi okunamıyor, fakat Ünver kendisi *Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osmân* başlığını kullanmıştır (s. 45).

- “Çünkü Hak Orhanı itdi pâdişâh” (Hak, Orhan’ı padişah yaptığından)
“Oldı ol dîn ehline püşt-i penâh” (O, din ehline dayanak ve sığınak oldu)
“Oldı âlf câvidân râyât-ı dîn” (Yüce, ölümsüz, dinin bayrakdanı oldu)
“Oldı zâhir tâ ebed âyât-ı dîn” (Dinin âyetleri ebediyete kadar açık oldu)
“Munsif idi Örhan-ı dâd-ger” (Âdil olan Orhan insafli idi)
“Unıdıldı anunla ahd-i Ömer”² (Onunla Hz. Ömer’in zamanı unutuldu)
“Kande kim Osmanîler adli ola” (Nerede Osmanlılar’ın adli olursa)
“Orda adl-i Ömer nîşe anıla” (Orada Ömer’in adaleti neden anılsın?)

Ahmedî, aynı eserinde iki yerde daha “Osmânî”, “Osmâniler” isimlerini kullanıyor:

- “Bilinür Osmâniler hâli ayân” (Osmanlılar’ın hali açıkça bilinir)³
“Şâh-ı Osmânî ki adliydi Ömer” (Osmanlı Şâhi ki Ömer’in adaletini uygulardı),⁴

hemen altındaki mısradaki da:

- “Bildı k’olur kadılar bî-dâdger” (Kadıların adaletsiz olduklarını bildi)

deniyor. Olay, Yıldırım Bayezid zamanında (1389-1402) kadıların rüşvet almalarından dolayı, hükümdarın onları cezalandırma isteği ile ilgilidir.

Bu isimlerin böylece tekrar tekrar üç defa kullanılması XV. Yüzyıl başlarında veya ondan biraz daha önce “Osmanlı” kavramının benimsendiğini gösterir.

Osmanlı kimdir? Aşıkpaşazâde’nin *Tevârih-i Âl-i Osmân*’ında Bilecik’teki Hıristiyan halk ile Osman Gazi arasındaki ilişki anlatılırken “Bilecik’in kâfirleri dahi gayet itimâd itmışlerdi kim, bu Türk (Osman Gazi) bizüm ile eyü doğrılık ider, dirler idi” şeklinde bir ifade kullanır.⁵ İstanbul’un fethinden sonra da “Türkler yine bu şehri mamûr ettiler” diye yazar.⁶ 1481’de vefat ettiği bilinen müellif, eserine “Osmanlı Hanedanı (Âl) Tarihi” adını vermiştir. O çağlarda hanedan tarihleri yazmak modadır,

2 Banarlı (s. 116), Atsız (s. 10) yayınlarında “adl-i Ömer”, Ünver’in tıpkıbasımında “ahd-i Ömer” (beyit nr. 7604) sözleri geçmektedir. Banarlı bir yazma nüshasında “ahd-i Ömer”e işaret ediyorsa da, yine “adl-i Ömer”i benimsemiştir. Ben de dalgınlıkla *Cogito*’daki makalede İsmail Ünver’in tıpkıbasımındaki “ahd-i Ömer” sözünü gördüğüm halde, “adl-i Ömer” yazmışım. Tekrar tekrar aynı sözler şiirde olsun, nesirde olsun güzelliği, akıcılığı bozar. Bu bakımdan “ahd-i Ömer” doğrudur. sanırım. bk. Nejat Göyünç, “Osmanlı Devleti Hakkında”, *Cogito*, XIX (1999), s. 86.

3 Banarlı neşri, s. 127, mısra 224b; Atsız neşri s. 19, mısra 448; Ünver neşri, vr. 67a, mısra 7758.

4 Banarlı neşri, s. 131, mısra 274a; Atsız neşri, s. 22, mısra 549; Ünver neşri, vr. 67b, mısra 7809. Bu mısradaki son iki kelime Atsız tarafından “adl ile Ömer”, Banarlı tarafından “adliydi Ömer” okunmuştur. Ünver’in metninde hareke vardır, bu bakımdan okunması zor olmamaktadır. Şimdi harflere ve hareketlerine bir göz atalım: ayn–dal–lam–ye–dal–ye Ömer. Birinci dal’ın üstünde sükûn, lam’dan sonraki ye’nin üstünde üstün, ikinci dal üzerinde yine sükûn, sonra yine dal’ın altında bir esre, sonuncu ye’nin de altında bir esre vardır. Böylece adl-yedi-yi okunabiliyor. Eski Türkçe metinde zaten “i” sesleri hep esre ile belirtiliyor, yazılmıyor. Altında esre olan ye de tamlama eki olmaktadır. Biz burada mısra Ünver neşrini esas alarak okuduk.

5 Ahmed Aşıkî, *Tevârih-i Âl-i Osman* (nşr. Çiftçiöğlü Nihal Atsız), Türkiye Yayınevi, İstanbul 1949, s. 99).

6 a.e., s. 198.

devletler hep hanedan adı ile anılır. Selçuklu dediğimiz zaman, nasıl Selçuk Bey'in soyundan gelenlerin devletini anlıyorsak, Avrupa'da Habsburg'lar denilince yine bir hanedan adı ile bir siyasî oluşumu ifade ediyorsak, Osmanlı Hanedanı denilince de yine bir devleti kastediyoruz.

XVI. yüzyılda Avrupa'da basılan Türkler'le ilgili bütün eserlerde⁷ hep Türkler'in kökeninden, dilinden, dininden, onların geleneklerinden bahsedilir. İngiliz dilinde yazılan ilk tarihî eserlerden biri olan ve Kraliçe Elizabeth (1558-1603) devrinin nesir alanında bir âbidesi olarak tanımlanan Richard Knolles'un eseri *General Historie of the Turkes* adını taşır. İlk baskısı 1603'te, ikincisi 1610'da yayımlanmış. XVII. Yüzyıl içinde pek çok defalar da yeniden basılmıştır. Rönesans devri İngiliz yazarlarından Thomas Goffe'nin (1591-1629) iki tarihî piyesi de *The Raging Turke* ve *The Courageous Turke* adlarını taşımaktadır.⁸ Paul Rycout'nun eseri *The Present State of the Ottoman Empire*'dir, Londra'da 1668'de yayımlanmıştır.

İlber Ortaylı "Osmanlı Kimliği" adlı makalesinde bu ismin "son yüzyıla ait (XIX. yüzyıl) bir toplumsal kurum" olduğunu söyler, bu kimliğin Osmanlı seçkinleri ve Osmanlı millet sistemi gibi iki altyapıda şekillendiğini de ilâve eder. Bu yüzyılın aydını iki dillidir, Rumeli eyaletlerindeki memurların da çoğu Türkçe dışında iki Balkan dilini çok iyi bilirler.⁹ Hilmi Uran da *Hatıralarım*'da kendi tahsil döneminde (1905-1908) İstanbul'daki Mekteb-i Mülkiye'de Fransızca dışında bir yabancı dilin daha öğretilmeye çalışıldığından bahseder: Rumeli vilâyetlerinden gelenlerin Bulgarca veya Rumca, Batı Anadolu'luların yine Rumca, Doğu'dan gelenlerin Ermenice, Arap vilâyetlerine mensup olanların da Arapça bilmeleri zorunludur.¹⁰ Bu yöntemle yönetici sınıfın halk ile kaynaşmasının sağlanmak istendiği anlaşılmaktadır.

Mekteb-i Sultanî'de (Galatasaray), Mekteb-i Tıbbiye'de, askerî okullarda farklı etnik kökenlerden gelenler Osmanlılık içerisinde kaynaştırılmak isteniyordu. Lâkin bunun özellikle II. Meşrutiyet döneminde pek tutmadığı da görülmektedir.¹¹

Osmanlı isminin kimleri kapsadığını en açık olarak 1876 Kanûn-u Esâsisi'nde 8. maddede görmek mümkündür: "Devlet-i Osmaniyye tâbiyetinde bulunan efradın cümlesine her kangı din ve mezhepten olur ise olsun, bilâ istisnâ Osmanlı tabir olunur ve Osmanlı sıfatı kanunen muayyen ahvâle göre istihsâl ve isga edilir".

Doğan Kuban bir açikoturumda "1914'ten 1918'e kadar Osmanlılar olarak savaştık, Anadolu'ya da Osmanlı olarak geçtik. Osmanlı paşaları Cumhuriyet'i kurdu. İstiklâl Savaşı yaptılar. Bunların hepsi Osmanlı'ydı" demektedir.¹²

7 Nejat Göyünç, "16. Yüzyılda Avrupa'da Türkler ile İlgili Yayınlar", *Cogito*, XIX, 313-319.

8 Orhan Burian, "Interest of the English in Turkey as Reflected, English Literature of the Renaissance", *Osmanlı Araştırmaları (OA)*, XIX (1999), s. 101.

9 *Cogito*, XIX, 179.

10 Hilmi Uran, *Hatıralarım*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1950, s. 12-13.

11 Şevket Süreyya Aydemir, *Suyu Arayan Adam*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1979, s. 55-56.

12 "Bizans'ın Mirası Üzerine Tartışma", *Cogito*, XVII (1999), s. 386.

Prof. Dr. Baskın Oran'ın da bir bildirisindeki şu değerlendirmesi ilgi çekicidir: "Türkiye Cumhuriyeti Osmanlı İmparatorluğu'nun kesintisiz devamıdır ve Osmanlı dediğimiz, bizim atalarımızın ta kendisidir. (Osmanlı'yı) belgeleri hiç incelemeden sırf acayip bir 'Kemalizm' anlayışı nedeniyle mahkûm etmek, ancak bir 'ideoloji körlüğü'nün belirtisi sayılmak gerekecektir".¹³

Osmanlı Devleti bir Türk devletidir. Onun kurucuları da Türkler'dir. Zamanla muhtelif etnik menşeli insanlar bu devlete hizmet etmişler, XIX. yüzyılda ve sonrasında da gayri müslim pekçok kimse birer Osmanlı yöneticisi, elçisi, nazırı olarak bu devleti temsil etmişler, onun yükselmesi için çalışmışlardır. Bu itibarla, kendilerini Osmanlı dışında görmeye çalışanların, nereden geldiklerini, köksüz bir ağaç gibi mi dünyaya geldiklerini anlayabilmek mümkün değildir.

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı'yı o kadar benimsemiştir ki, onun bir kısım borçlarını Atatürk döneminde ve sonrasında ödemiştir, redd-i miras etmemiştir.

"Osmanlı" ismi günümüzde "Osmanlı Devleti" ile eş anlamlı kullanılıyor, İsmail Hakkı Uzunçarşılı ve Enver Ziya Karal'ın yazımını paylaştıkları *Osmanlı Tarihi* kitapları tekrar tekrar basılıyor. Burada "Osmanlı" kavramı aynı zamanda onun devletini de kapsamıyor mu?

2. Devlet-i Aliyye. Bir Alman Osmanlı tarihçisi bu konu ile ilgili bir makalesine "Devletin Adı Yok – Bir Amblemin Okunması" başlığını seçmiştir. Yazar, "Osmanlılar kendilerine ne dediler", sorusuna bugün "Devlet-i Aliyye" cevabının verileceğini belirtiyor, ardından da Mustafa Selânikî'nin (ölümü: 1600'den sonra) bu sözü ilk kullananlardan olduğunu söylüyor.¹⁴

Kanûnî Sultan Süleyman zamanında 1539-1541 yılları arasında iki sene sadrazamlık yapan, hükümdarın da kızkardeşi ile evlendiğinden eniştesi olan Lutfi Paşa (ölümü: 1563) ünlü eseri *Asaf-nâme*'de "asitâne-i Osmâniyye" (s. 58), "âyin-i Âl-i Osmân" (s. 61), "memâlik-i Osmâniyye" (s. 66), "Devlet-i Âl-i Osmân" (s. 89) ve "atabe-i Osmâniyye" (s. 89) deyimleri dışında "Devlet-i Aliyye emekdarları" (s. 65), "ricâl-i Devlet-i Aliyye" (s. 69) ve "Devlet-i Osmâniyye" (s. 71) terimlerini de kullanır.¹⁵ Resmî belgelerde ve eserlerde "memâlik-i mahrûsa" deyimini ile Osmanlı ülkeleri ifade olunmaktadır.

XVII. yüzyılda *Telhîsü'l-beyân fî kavânîn-i Âl-i Osmân* müellifi Hezarfen Hüseyin Efendi¹⁶ eserinin pekçok yerinde "Devlet-i Aliyye"yi kullandığı gibi, "Devlet-i Osmâniyye", "Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye" isimlerine de yer verir.

13 Baskın Oran, "Lozan'ın Öncülü Bir Onur Anıtı: Müttefiklerin Sevr Barış Antlaşması Tasarısına Osmanlı Hariciye'sinin Yanıtı", *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç Sempozyumu (Ankara 15-17 Ekim 1997)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1999, s. 257.

14 Christoph K. Neumann, *Cogito*, XIX, 269-283.

15 Lutfi Paşa, *Âsaf-nâme* (nşr. Mübahat S. Kütükoğlu, Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan), İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırmaları Merkezi, İstanbul 1991, s. 49-99.

16 (nşr. Sevim İlgürel), Türk Tarih Kurumu, Ankara 1998. Eser 1676'da yazılmıştır.

Eserini 1714-1716 arasında tamamladığına ve Mart 1717 başlarında hayatına son verildiğine işaret olunan Defterdar Sarı Mehmed Paşa *Zübde-i Vekayiât*'ta tam 190 defa Devlet-i Aliyye ismini kullanır.¹⁷ Bunlardan yalnız birisinde bu kavram hükümdar ile eşanlamlıdır: "... Bu sene Devlet-i Aliyye inşâ'allahü te'âlâ vakt-i şitâyı Burusa'da geçürmek üzere karar ve âdemler irsâl olundu" (s. 17) Aynı eserin Kahire ve Revan yazmalarından aktarılan ufak bir dipnotu parçasındaki "... Defterdâr-ı sâbık Vezir Ali Paşa Trabzon mansıbı ile Devlet-i Aliyye'den tard ve ib'âd olunmuş idi" (s. 297) sözlerinden bu sefer de İstanbul'dan adı geçen defterdarın uzaklaştırıldığını anlıyoruz. Bir defa daha Feyzullah Efendi vak'asından az önce ulemâ ile ocak ağaları arasındaki bir muhavereden bahsolunurken, ocak ileri gelenlerinin "Bizim da'vamız mutlak... Müftü Seyyid Feyzullah Efendi'yi ve evlâd ve etbâ'nın Devlet-i Aliyye'den tard ve ib'âd olunmasıdır" (s. 790) şeklindeki taleplerinden sözün "İstanbul'dan" tarzında anlaşılması mümkün ise de, Erzurum'a sürülmek istenen Feyzullah Efendi, âsîler tarafından ele geçirilerek birkaç gün eziyetten sonra oğlu ile birlikte Edirne'de katledildiğine göre, "Devlet-i Aliyye'den tard ve ib'âd olmasıdır" sözlerinden Osmanlı Devleti anlaşılmalıdır.¹⁸

Zübde-i Vekayiât'ta ayrıca "devlet-i aliyye-i Osmâniyye" (s. 10 ve 784), "devlet-i Osmâniyye" (s. 305), "devlet-i Âl-i Osmân" (s. 315), "devlet-i kâhire-i sultânî" (s. 375), yedi defa "devlet-i aliyye-i ebedpeyvend" (s. 10, 30, 85, 514, 654, 662, 758) ve bir defa da "devlet-i pâdişâhî" deyimini geçiyor. Bu itibarla, XVIII. Yüzyılın ilk on yılı sonlarında "devlet-i aliyye"yi padişahla özdeşleştirme eğilimi devam ediyor, fakat can çekişiyor, demek gerekir.¹⁹

Devlet-i Aliyye böylece XVI. yüzyıl ortalarından itibaren Osmanlı Devleti anlamında kullanılmaya başlanmış, bu ismi yine Osmanlı yazarları icat etmişlerdir; içlerinden bir kısmı da uzun yönetim deneyimine sahip, yönetimi paylaşmış kimselerdir.

Aslında "Âl-i Osman" ismini de pek yabana atmamak gerekir. İslâm Tarihi'nden verilen bazı örneklerde "devlet" terimi ile egemen bir hanedan veya onun temsil ettiği siyasî hakimiyet ifade edildiği gibi,²⁰ bir hanedan tarihi dolayısı ile yine bir siyasî oluşumun tarihçesi kaleme alınmaktadır: *Târih-i Âl-i Muzaffer*, *Tevârih-i Âl-i Selçuk* gibi. Bunlar XV. yüzyılda Osmanlı Tarihi yazarlara örnek teşkil etmişlerdir.

"Devlet-i Aliyye-i ebedpeyvend" Karlofça Antlaşması'nda (1699) Osmanlı Devleti'nin büyük arazi kayıplarına uğramasından sonra, belki mânevî bir destek olmak üzere ihdas olunmuştur. Daha sonraları da "devlet-i ebed-müddet" şeklini almıştır. İkisi de aynı anlamdadır.

17 (nşr. Abdülkadir Özcan), Türk Tarih Kurumu, Ankara 1995. Alıntılara ait sayfeler metinde gösterilmiştir.

18 Feyzullah Efendi için bk. Orhan F. Köprülü, "Feyzullah Efendi", *IA*, IV, 593-600; Mehmet Serhan Tayşi, "Feyzullah Efendi, Seyyid", *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, XII, 527-528.

19 krş. Christoph K. Neumann, a.g.m., *Cogito*, XIX, 279.

20 Ahmet Davutoğlu, "Devlet", *DİA*, IX, 235.

3. Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye veya Devlet-i Osmaniyye

Türkiye'nin para, kâğıt para tarihinde önemli bir rol üstlenen Osmanlı Bankası 4 Şubat 1863 tarihinde bir fermanla kurulur ve faaliyete geçer.²¹ Bankanın 16 Kasım 1863'te piyasaya sürdüğü 200 kuruşluk kâğıt paranın (banknot) bir yüzünde "Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye Bankası" diğeri de "Banque Impériale Ottomane" yazılıdır (s. 30-31). Banka kendisini "Osmanlı İmparatorluğu Bankası" olarak tanımlıyor, Osmanlı tarafı ise "Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye" (s. 138, 150) veya "Devlet-i Osmaniyye" (s. 98, 99), hatta yalnız "Devlet-i Aliyye"de (s. 96-97) ısrar ediyor.

Avusturyalı diplomat ve tarihçi Joseph Freiherr von Hammer-Purgstall'ın *Osmanlı Tarihi*'nin orijinal ismi *Geschichte des Osmanischen Reiches*'tir.²² Onun Fransızca çevirisi de *L'histoire de l'empire Ottomane* adını taşır. Fransızca'dan Türkçe'ye bu eseri tercüme eden ve pek de zengin notlar ve ilâvelerle Türk İlim Âlemi'ne büyük bir hizmette bulunan Mehmet Atâ Bey de kitabına *Tarih-i Devlet-i Aliyye* ismini vermiştir.²³ Almanca'daki **Reich** ile Fransızca'daki **empire** kelimeleri eşanlamlıdır, ikisi de "imparatorluk" demektir.

Şu halde gerek XIX. yüzyılın ikinci yarısında, gerekse XX. yüzyıl başlarında Osmanlı Devlet adamları ve bilim mensupları devletlerini bir imparatorluk olarak görmekte, bu ismi kendilerine yakıştıramamaktadırlar.

Mustafa Kemal Paşa da 24 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisi'nin açılışının ikinci gününde Mondros Mütarekesi'nden (30 Ekim 1918) o güne kadar geçen olayları özetlerken yaptığı konuşmada²⁴ "câmia-i Osmâniyye" (s. 30), "memâlik-i Osmâniyye" (s. 36), "Devlet-i Osmâniyye" (s. 62) diyor. Saltanat'ın kaldırılmasından sonra 1 Kasım 1922'de de "Efendiler! Osmanlı Devleti ki, 699'da (1299) teessüs etmişti, hilâfeti aldığı 924 (1518) tarihinden ancak elli sene sonrasına kadar tarih-i cihanda devr-i itilâ denilen ve muvafakiyet-i mütevâliye ve azîme ile mâlî olan takriben üç asırlık bir devir yaşadı" (s. 276) diyor ve devam ediyor: "ondan sonra... inhitat başlıyor... devr-i inhitatın her safhası Türkiye Devleti'nin hudutlarını biraz daha darlaştırıyor".

Christoph K. Neumann'ın²⁵ 1930 yılında yazılan *Türk Tarihi'nin Anahatları* adlı eserde bazan "Osmanlı İmparatorluğu"ndan, bazan da "Osmanlı Devleti"nden söz edilirdi, diyor. İlâve ediyor, "Son birkaç on yılda ise, Türk sağında Osmanlı İmparatorluğu'ndan söz edilmez oldu. Kafesoğlu'nun *Türk-İslâm Sentezi* önermesi ile Osman

21 Edhem Eldem, *Osmanlı Bankası Banknotları (1863-1914)*, İstanbul 1998, s. 21. Diğer alıntılar metinde gösterilmiştir.

22 Pest 1827-1835, 10 cilt. Hammer için bk. İlber Ortaylı, "Joseph Freiherr von Hammer-Purgstall", *DİA*, XV, 491-494.

23 İstanbul 1329-1337/1913-1912.

24 *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, I, sayfa numaraları metin içinde verilmiştir.

25 "Devletin Adı Yok", *Cogito*, XIX, 272.

Turan gibi tarihçilerin *Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi* adı altında yaydıkları düşünceler, daha önce nisbeten marjinal bir konumda olan bir 'Türk Devleti' devamlılığı önermesinin kabul görmesini sağlamıştır".

Yukarıdaki açıklamalar ve verilen örnekler şu sonuçlara varır:

a) Osmanlı Devleti zamanında devlet kendisini "devlet-i aliyye", "devlet-i aliyye-i Osmâniyye", "Devlet-i Osmâniyye" olarak tanımlamıştır, yani isimsiz değildir, belki çağına uygun bir adlandırmadır, diyebiliriz.

b) Atatürk de "Devlet-i Osmâniyye", "Osmanlı Devleti" isimlerini kullanmış, "bu devletin gerilemesinin sonucu olarak Türkiye Devleti'nin sınırları biraz daha daralmıştır", hükmü ile de iki devletin aynı mayaya sahip olduğunu ifade etmiştir.

c) *Türk Tarihi'nin Anahatları* kitabının bazı yerlerinde Osmanlı Devleti, bazı kısımlarında da Osmanlı İmparatorluğu şeklindeki isimler, o tarihlerde Türkiye'de hakim yabancı dil olan Fransızca'nın tesiri ile olmalıdır. Nitekim, rahmetli Ömer Lütfi Barkan da eserlerinde hep Osmanlı İmparatorluğu diye yazar. Uzun yıllar ders kitaplarında da Osmanlı İmparatorluğu okutulmuştur, hatta Türk-Moğol İmparatorluğu, Selçuklu İmparatorluğu isimleri de kullanılmıştır. İmparatorluk, Almanca'da das Reich, Fransızca'da L'empire, İngilizce'de The Empire karşılığıdır, "devlet" in karşıtı da *der Staat, l'état ve the State* olmaktadır. Aslında Osmanlı Devleti de deseniz, Osmanlı İmparatorluğu da, ikisi de çok uluslu bir devletin adıdır. Sonuncusu 1980'lerde terk olunmuştur.

Osmanlı Devleti'nin 700. yıldönümünü kutlama girişimlerinde 699 Hicri yılın Milâdi 1299'un kaç ayını kapsadığı düşünülmemiştir.²⁶ Bununla beraber 1971'de İran Şehinşahi İran Devleti'nin 2500. yıldönümünü kutlamıştı. 1981'de Bulgarlar kendi devletlerinin 1300. yılını kutladılar. Hangi 2500, hangi 1300? Bunlar milletlere devletin moral vermesi için başvurulan yöntemlerdir. Bereket, Osmanlı kutlamaları üç eksiği de olsa, birkaç fazlası da, yine 700'e yakın bir rakam eder.

Temennimiz, bu vesile ile başkalarının yanlışını düzeltiyorum, derken, kendi ceahletlerini ortaya koyanların bu devletin isminin "Devlet-i Âliye" olmayıp "Devlet-i Aliyye" olduğunu öğrenmeleridir.²⁷

26 "(699) hicri yılın dört ayı 1299 senesine, sekizi 1300'e tesadüf eder... Belli ki, Osmanlı'nın sene-i devriyesinin 2000 yılında gereken ilgiyi bulmayacağı konusu 1999'u kuruluşun 'yıldönümü' yapmış." Ch. K. Neumann, a.g.m., s. 270.

27 *Cogito*, "Osmanlı Özel sayısı", s. 88, 276, 278, 279, 280'de dergi yayın kurulundan birisi "Devlet-i Aliyye"leri hep "Devlet-i Âliye" yapmış, hangi hakla?